

1.

ΠΑΡΑΚΜΗ ΟΘΩΜΑΝΙΚΗΣ ΤΟΥΡΚΙΑΣ - Η ΕΛΛΑΔΑ ΣΕ ΠΟΛΕΜΟ

Η Ελλάδα πριν από την αυγή του 20^ο αιώνα

Η Οθωμανική Τουρκία στα τέλη του 19^{ου} αιώνα εθεωρείτο στην ευρωπαϊκή κοινή γνώμη ως ο μέγας ασθενής, γιατί ήταν μια αυτοκρατορία που φυλλορροούσε. Το 1875 η εξέγερση της Βοσνίας και της Ερζεγοβίνης διευκόλυνε να ξεσπάσει ο Ρωσοτουρκικός πόλεμος του 1877-78, στον οποίον ο οθωμανικός στρατός πολέμησε καλά, αλλά ηττήθηκε. Αποτέλεσμα αυτής της ήττας ήταν να ανακηρυχθούν ως πλήρως ανεξάρτητα κράτη η Ρουμανία (τότε Βλαχία και Μολδαβία), η Σερβία και το Μαυροβούνιο, ενώ η Βοσνία και η Ερζεγοβίνη πέρασαν κάτω από αυστριακή επικυριαρχία. Η Ελλάδα εκείνη την εποχή ήταν ένα μικρό κράτος υπό την προστασία των «Μεγάλων Δυνάμεων» με πολίτευμα βασιλευόμενης δημοκρατίας. Η προστασία αυτή είχε προκύψει μετά τη ναυμαχία του Ναυαρίνου το 1827 και εκφραζόταν με διάφορους τρόπους μέσα στο πλαίσιο των συμμαχιών, αλλά και των ανταγωνισμών των Μεγάλων Δυνάμεων. Η επικράτεια της τότε μικρής Ελλάδας περιελάμβανε την Πελοπόννησο, τη Στερεά Ελλάδα, τη Θεσσαλία, τα Επτάνησα και τα νησιά των Κυκλάδων. Βασιλιάς της Ελλάδας ήταν ο Γεώργιος Α΄, γιος του Χριστιανού Β΄ της Δανίας. Σύζυγος του Γεωργίου ήταν η βασίλισσα Όλγα, κόρη του Μεγάλου Δούκα Κωνσταντίνου Νικολάγιεβιτς της Ρωσίας.¹ Το κρίσιμο έτος 1897 πρωθυπουργός της Ελλάδας ήταν ο πολύπειρος πολιτικός —αλλά λαϊκιστής ηγέτης— Θεόδ. Δηλιγιάννης.

Εκείνη την εποχή στις καρδιές των Ελλήνων κυριαρχούσε η «Μεγάλη Ιδέα», δηλαδή ένα εθνικό όνειρο αύξησης των ορίων του ελληνικού κράτους που θα περιελάμβανε και την Κωνσταντινούπολη.² Αν η Μεγάλη Ιδέα υλοποιούνταν θα συνέβαινε ουσιαστικά η ανασύσταση της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας. Η εξασθένηση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και η διαδοχική απώλεια εδαφών της, δημιούργουσε στους Έλληνες

¹ Ήταν ο δεύτερος γιος του σάφρου Νικολάου του Α΄.

² Η Μεγάλη Ιδέα εκφράστηκε πρώτη φορά από τον Ι. Κωλέττη, αγωνιστή της επανάστασης του Ε1 και πρώτο συνταγματικό πρωθυπουργό της Ελλάδας, στην ελληνική Εθνοσυνέλευση το 1844.

πολλές ελπίδες απελευθέρωσης των περιοχών στις οποίες διαβιούσε ελληνικός πληθυσμός. Το ζήτημα της Κρήτης με αίτημα την «Ένωση» με τη μητέρα πατρίδα είχε εξάψει τα πνεύματα τόσο στην Ελλάδα όσο και στην Κρήτη, η οποία τότε είχε είδος μερικής αυτονομίας και ο εκεί τουρκικός στρατός ήταν ολιγάριθμος.

Στο μικρό τότε βασίλειο της Ελλάδας κυριαρχούσαν τα έντονα πατριωτικά αισθήματα και μάλιστα είχε ιδρυθεί στην Αθήνα τον Μάιο του 1894 μια μυστική οργάνωση, η Εθνική Εταιρεία (ΕΕ), κατά το πρότυπο της Φιλικής Εταιρείας που είχε προετοιμάσει την επανάσταση του 1821. Σε αυτήν την εταιρεία αρχικά είχαν γίνει μέλη κυρίως νέοι στρατιωτικοί,³ αλλά αργότερα —μετά από τροποποίηση του καταστατικού της— εντάχθηκαν και πνευματικοί άνθρωποι της χώρας.⁴ Απευθυνόμενη προς τους Έλληνες εν ονόματι του Θεού και της πατρίδος η ΕΕ είχε σκοπό «[...]την αναζωπύρωση του εθνικού φρονήματος, την επαγρύπνησιν επί των συμφερόντων των υποδούλων Ελλήνων και την προπαρασκευήν της απελευθέρωσης αυτών διά πάσης θυσίας».

Την άνοιξη 1896 η ΕΕ αριθμούσε περίπου 3.000 άτομα, ενώ παράλληλα ανέβαινε ο εθνικός πυρετός για την απελευθέρωση των υπόδουλων Ελλήνων. Ωστόσο, η Ελλάδα ήταν ανέτοιμη για πόλεμο, δεδομένου ότι ο στρατός της ήταν στην ουσία ανεκπαιδευτος, αλλά και ανεπαρκής σε οπλισμό και μέγεθος. Η ΕΕ, όμως, είχε εξάψει τα πνεύματα. Στη Βουλή διαγκωνίζονταν σε εξάρσεις πατριωτισμού ο εθνικιστής δημαγωγός Θεόδ. Δηλιγιάννης, αρχηγός του Εθνικιστικού κόμματος, και ο Δ. Ράλλης που ήταν επίσης ένας ακραίος δημαγωγός και πίεζε την κυβέρνηση να λάβει μέτρα προστασίας των υπόδουλων Ελλήνων.⁵ Σοβαρή ένδειξη ότι θα γινόταν πόλεμος ήταν η αναστάτωση που επικρατούσε στην Κρήτη, λόγω των ελληνοτουρκικών διαφορών με αποτέλεσμα εκατέρωθεν σφαγές.

Από ομιλία στη Βουλή του βουλευτή Σπ. Στάη: «[...] *Ταύτην την στιγμήν σφαγιάζονται εν Κρήτη οι αδελφοί μας, ταύτην την στιγμήν καίεται απ'*

³ Μεταξύ άλλων και οι μετέπειτα υψηλόβαθμοι αξιωματικοί όπως Αλ. Μαζαράκης, Π. Δαγκλής, Λ. Παρασκευόπουλος, Ι. Μεταξάς, Χρ. Σολιώτης, Στ. Γεννάδης, Ι. Φικιώρης κ.ά.π. Επίσης μέλος της ήταν ο νεαρός αξιωματικός Παύλος Μελάς.

⁴ Ο καθηγητής Σπ. Λάμπρος (που έγινε και πρόεδρος της), οι λογοτέχνες Α. Καρκαβίτσας, Γρ. Ξενόπουλος, Κ. Παλαμάς, καθώς και ο ζωγράφος Ν. Λύτρας.

⁵ Έφθασε, μάλιστα, ο Δ. Ράλλης να απειλεί επανάσταση, δηλώνοντας κατά τη συνεδρίαση της Βουλής στις 21 Ιανουαρίου 1897: «*Εάν η μοίρα κατεδίκασεν την Ελλάδα να υποστή εκ νέου την πολιτική της κυβερνήσεως του Θ. Δηλιγιάννη, οίαν υπέστη κατά το παρελθόν, ήθελον τεθή επικεφαλής, όπως υψώσω την σημαίαν της επαναστάσεως κατά του καθεστώτος, το οποίον εις ουδέν έτερον συντελεί ή να ζημιοί τα εθνικά συμφέροντα*». (Ορθογραφία της εποχής πλην του τονισμού).

άκρου εις άκρον η μάρτυς της Μεσογείου, ταύτην την στιγμήν βεβηλούνται τα πάντα υπό των τουρκικών ορδών, και θέλετε να μη εξανίσταται; Εάν η κυβέρνησις δεν είναι ικανή να διεξαγάγη τον μέγιστον αγώνα υπέρ των όλων, οφείλει να παραιτηθή και πρέπει να παραιτηθή, ίνα μη την κατασυντριψή ο ελληνικός λαός».

Στις 27 Ιανουαρίου / 8 Φεβρουαρίου 1896 τα Χανιά πυρπολήθηκαν από τους Τούρκους.⁶ Ακολούθησαν διαδοχικές ανακοινώσεις και ψηφίσματα περιοχών της Κρήτης που ζητούσαν την Ένωση με την Ελλάδα. Στην προσπάθεια επίλυσης του προβλήματος της Κρήτης με αίτημα την αυτονομία ή και την ένωση με την Ελλάδα έπαιρναν μέρος και τα μέλη της βασιλικής οικογένειας της Ελλάδας, δεδομένου ότι υπήρχαν συγγενικές σχέσεις με βασιλείς πολλών μεγάλων ευρωπαϊκών χωρών.

Η πριγκίπισσα Σοφία, σύζυγος του διαδόχου Κωνσταντίνου, έγραψε σειρά γραμμάτων προς τη μητέρα της ζητώντας την παρέμβασή της για αλλαγή της στάσης του αδελφού της, αυτοκράτορα της Γερμανίας Γουλιέλμου Β', ο οποίος υποστήριζε αναφανδόν την Τουρκία. Η μητέρα της Σοφίας διαβίβαζε τα γράμματα ή έγραφε με φιλελληνικό πνεύμα προς τη δική της μητέρα βασίλισσα Βικτορία της Μ. Βρετανίας για να μεσολαβήσει η Μ. Βρετανία υπέρ της ενώσεως της Κρήτης με την Ελλάδα.

Από γράμμα της πριγκίπισσας Σοφίας: «[...]Εάν αι δυνάμεις δεν μας δώσουν ακόμη την Κρήτην, πρέπει να γνωρίζουν ότι ουδέποτε οι Κρήτες θα ησυχάσουν απολύτως, ούτε η νήσος θα ειρηνεύση μέχρις ότου γίνη ελληνική».

Στην ελληνική Βουλή συνεχιζόνταν καθημερινώς οι επιθέσεις προς την κυβέρνηση για αδράνεια και υποχωρητικότητα. Η έξαψη των πνευμάτων φαίνεται χαρακτηριστικά από την αρθρογραφία των εφημερίδων ακόμη και του σατιρικού Ρωμιού του Γ. Σουρή. Ο δε ανθυπολοχαγός Ι. Μεταξάς γράφει στο ημερολόγιό του απαξιωτικά για τον βασιλιά Γεώργιο και την κυβέρνηση με την απλοϊκή αλλά ειλικρινή σκέψη της νεαρής ηλικίας του. («[...]Ο βασιλεύς είναι ψοφοδεής και μόνον περί της ηδονής σκέπτεται. Η κυβέρνησις είναι άνοους, δειλή και διεφθαρμένη[...]»).

Ο πρωθυπουργός Δηλιγιάννης —κάτω από την πίεση της αντιπολίτευσης και ακολουθώντας την κοινή γνώμη που κατεχόταν από μεγάλη έξαψη— αποφάσισε να δράσει.⁷ Χωρίς να έχει προηγηθεί σοβαρή στρα-

⁶ Λόγω της παράλληλης χρήσης δυο ημερολογίων —του Ιουλιανού και του νεότερου Γρηγοριανού— όταν αναφέρονται δυο ημερομηνίες η πιο προχωρημένη είναι με το νέο ημερολόγιο. Μέχρι το 1900 η διαφορά των δυο ημερολογίων ήταν δώδεκα ημέρες και μετά το 1900 έως το 1923 ήταν δεκατρείς ημέρες.

⁷ Ο Δηλιγιάννης πάντα ακολουθούσε και κολάκευε το λαϊκό αίσθημα, γεγονός που τον βοηθούσε να κερδίζει τις εκλογές. Όμως κατά κανόνα ύστερα από έναν χρόνο από τις εκλογές που είχε κερδίσει βρισκόταν σε αδυναμία να πραγματοποιήσει τα όσα υποσχέθηκε οπότε έχανε τη δημοτικότητά του και τελικά την πρωθυ-

Εικόνα 1.1.

*Ο πρωθυπουργός του 1897
Θεόδ. Δηλιγιάννης. Δολοφονήθηκε
στις 31 Μαΐου 1905 στις σκάλες
της Βουλής από έναν θαμώνα
χαρτοπαικτικών λεσχών των οποίων
είχε απαγορεύσει τη λειτουργία*

τιωτική προετοιμασία και, παρά την αντίθετη γνώμη του βασιλιά, έδωσε τη σχετική εντολή, οπότε την 1/13 Φεβρουαρίου του 1897 αποβιβάστηκε κοντά στα Χανιά ένα μικτό ελληνικό – απόσπασμα 1.500 ανδρών (δυο τάγματα πεζικού, ένας λόχος μηχανικού, και μια ορειβατική πυροβολαρχία) με επικεφαλής τον συνταγματάρχη Τιμολέοντα Βάσσο που ήταν αξιωματικός με σπουδές στη Γαλλία. Ο Βάσσος ανακοίνωσε ότι κατέλαβε την Κρήτη και με προκήρυξή του διακήρυξε ότι θα προστατεύσει τους κατοίκους της νήσου ασχέτως καταγωγής και θρησκείματος. Οι Μεγάλες Δυνάμεις της Ευρώπης, οι οποίες είχαν αποβιβάσει επίσης αντιπροσωπευτικά αγήματα στο νησί ανακοίνωσαν ότι θέτουν την Κρήτη υπό την προστασία τους. Παρά ταύτα ο Τιμ. Βάσσος δεν πτοήθηκε και αντιμετώπισε νικηφόρα τον οθωμανικό στρατό σε δυο μάχες: Στις 7/19 Φεβρουαρίου κατά του πύργου των Βουκολιών και την επόμενη μέρα στη μάχη των Λειβαδιών, στην οποία πήραν μέρος 4.000 Τουρκοκρητικοί και τακτικός οθωμανικός στρατός.

Ο πόλεμος του 1897

Λίγες μέρες μετά από την απόβαση του Σώματος Βάσσου στην Κρήτη, ένοπλοι άτακτοι, Έλληνες και Φιλέλληνες, εισέβαλαν στο έδαφος της οθωμανικής Τουρκίας, περνώντας από τα ελληνοτουρκικά σύνορα και άρχισαν να προκαλούν δολιοφθορές.⁸ Ο Σουλτάνος απάντησε με κινητοποίηση του στρατού της και στις 5/17 Απριλίου κήρυξε τον πόλεμο εναντίον της Ελλάδας. Στην ελληνική ιστοριογραφία αυτός ο πόλεμος — που κράτησε έναν μήνα— αναφέρεται ως ο «ατυχής πόλεμος του 1897 Ελλάδας-Τουρκίας». Λόγω της διαμόρφωσης του εδάφους και της κε-

πουργία.

⁸ Για αυτούς τους ατάκτους ο μετέπειτα στρατηγός Δαγκλής γράφει: « [...] μη-δαμνιά τα αποτελέσματα των ανταρτικών σωμάτων και χρήματα χαμένα!».

ντρικής θέσης της οροσειράς της Πίνδου, δημιουργήθηκαν αναγκαστικά δυο περιοχές πολέμου· το μέτωπο της Ηπείρου και το μέτωπο της Θεσσαλίας, στο οποίο και συγκεντρώθηκε ο περισσότερος στρατός. Αρχιστράτηγος των θεσσαλικών δυνάμεων ανέλαβε ο διάδοχος Κωνσταντίνος, με αρχηγό επιτελείου τον στρατηγό Κ. Σαπουντζάκη, που παρέταξε δυο μεραρχίες (μέραρχοι οι Ν. Μακρής και Γ. Μαυρομιχάλης) αποτελούμενες από δυο ταξιαρχίες η κάθε μία (με σύνολο 42.000 ανδρών και 600 ιππέων) και πυροβολικό με 96 πυροβόλα. Στο μέτωπο της Ηπείρου είχε παραταχθεί μια μεραρχία με επικεφαλής τον συνταγματάρχη Θρασύβουλο Μάνο, με 15.000 άνδρες και 40 πυροβόλα έναντι 48.000 Τούρκων και 48 πυροβόλων.

Ο ελληνικός στρατός ήταν άσχημα οργανωμένος και απροετοίμαστος, δεδομένου ότι οι προηγούμενες κυβερνήσεις δεν είχαν ασχοληθεί με την οργάνωσή του, ιδίως μετά την πτώχευση επί Τρικούπη.⁹ Το πυροβολικό δεν είχε πραγματοποιήσει καθόλου μερικές εκπαιδευτικές βολές. Αντίθετα, ο τουρκικός στρατός με επικεφαλής τον στρατηγό Ετέμ ήταν σαφώς σε καλύτερη κατάσταση και διέθετε αριθμητική υπεροχή (62.000 πεζικάριους, 1.300 ιππείς). Επίσης οι Τούρκοι είχαν καλύτερο και σύγχρονο ατομικό οπλισμό, μακρύτερο βεληνεκές πυροβόλων, πλέον από διπλάσιο αριθμό πυροβόλων, αλλά και καλύτερη εκπαίδευση των στελεχών τους από Γερμανούς αξιωματικούς που την είχαν αρχίσει από το 1880. Πιθανόν μερικοί Γερμανοί αξιωματικοί να συμμετείχαν ενεργά και στον πόλεμο. Βέβαια, υπήρχε μια υπεροχή των Ελλήνων στη θάλασσα, λόγω καλύτερων σε θωράκιση αλλά και σε ταχύτητα πλοίων (θωρηκτά «Υδρα», «Σπέτσαι», «Ψαρά»), όμως στον πόλεμο που ακολούθησε δεν αξιοποιήθηκε αυτή η υπεροχή.

Ο διάδοχος Κωνσταντίνος ήταν τότε 29 ετών, σχετικά άπειρος και δεν διέθετε οργανωμένο επιτελείο. Ωστόσο, τέθηκε επικεφαλής στρατού σε έναν πόλεμο για τον οποίον, τόσο ο βασιλιάς Γεώργιος όσο και ο ίδιος πίστευαν ότι δεν έπρεπε να ξεκινήσει και μόλις ανέλαβε, προσπάθησε να αναδιατάξει τις δυνάμεις του, ώστε να έχει μεγαλύτερη συγκέντρωση ανδρών και πυρός στο κέντρο, αλλά πρακτικά δεν πρόλαβε να ολοκληρώσει τις μεταβολές, γιατί ο πόλεμος ξεκίνησε. Κάτω από αυτές τις συνθήκες η ήττα των Ελλήνων ήταν αναπόφευκτη.

Στις πρώτες πέντε ημέρες ο τουρκικός στρατός στο μέτωπο της

⁹ Ακόμη και ο εξάιρετος πρωθυπουργός Χαρίλαος Τρικούπης είχε παραδεχτεί πριν από λίγα χρόνια ότι ουδέν έπραξε για τη στρατιωτική προπαρασκευή, λόγω άλλων προτεραιοτήτων. Σε μια φάση μάλιστα είπε: «Δεν έχουμε στρατόν. Ο ελληνικός στρατός της σήμερον είναι αγέλη».

Θεσσαλίας προχώρησε και κατέλαβε σημαντικές διαβάσεις, που διευκόλυναν την προέλαση προς τον θεσσαλικό κάμπο. Στην ευκολία των επιχειρήσεων των Τούρκων συνέβαλε η υποχωρητική τάση του μεράρχου Ν. Μακρή και του συνταγματάρχη Μαστραπά, ο οποίος ήταν επικεφαλής μιας ταξιαρχίας. Οι διαβιβάσεις του ελληνικού στρατού ήταν άθλιες και η έλλειψη επικοινωνίας μεταξύ των μονάδων επέτεινε τη σύγχυση. Άλλο σοβαρό πρόβλημα ήταν η ανοργάνωτη Επιμελητεία, με αποτέλεσμα να μην έχουν πάντοτε τροφή και νερό οι στρατιώτες, καταστάσεις που επιδείνωναν το χαμηλό ηθικό τους. Μετά μια μάχη στα Δελέρια ο ελληνικός στρατός υποχώρησε άτακτα εγκαταλείποντας στο πεδίο της μάχης και στρατιωτικό υλικό. Η υποχώρηση αυτή επέδρασε δυσμενώς στο ήδη άσχημο ηθικό του στρατού. Στις 12/24 Απριλίου οι Τούρκοι κατέλαβαν τον Τύρναβο και την επόμενη μέρα τη Λάρισα, την οποία διά διαταγής του Κωνσταντίνου εγκατέλειψε ο στρατός νωρίτερα, διότι η θέση της δεν προσφερόταν για άμυνα. Στις 24 Απριλίου / 6 Μαΐου δόθηκε διαταγή γενικής σύμπτυξης στον Δομοκό. Ο ελληνικός στρατός νικήθηκε στις περισσότερες μάχες, με την εξαίρεση του συνταγματάρχη Σμολένσκη και των ανδρών του, οι οποίοι αμύνθηκαν με ηρωισμό και εμπόδισαν τον τουρκικό στρατό να καταλάβει τον Βόλο. Δόθηκε όμως διαταγή στον Σμολένσκη—μετά από πέντε ημέρες έξοχου αμυντικού αγώνα— να υποχωρήσει, γιατί υπήρχε κίνδυνος κύκλωσής του, δεδομένου ότι υποχωρούσε ο υπόλοιπος στρατός του θεσσαλικού μετώπου. Μετά από τη σύμπτυξη του Σμολένσκη ο τουρκικός στρατός κατέλαβε και τον Βόλο. Στο μέτωπο της Ηπείρου η 3^η Μεραρχία είχε κάποιες επιτυχίες, αλλά δεν κατάφερε να τις αξιοποιήσει.

Η Ελλάδα εξακολουθούσε τότε να βρίσκεται υπό την προστασία των Μεγάλων Δυνάμεων. Η Γερμανία ήταν τοποθετημένη σαφώς υπέρ της Τουρκίας και επιζητούσε την ταπείνωση της Ελλάδας, παρά το ότι η βασίλισσα (χήρα του αποθανόντος Κάιζερ Φρειδερίκου) ζητούσε από τη μητέρα της βασίλισσα Βικτορία της Βρετανίας να ασκήσει την επιρροή της υπέρ της Ελλάδας. Ο Κάιζερ Γουλιέλμος ήταν αμετάπειστος, είχε μάλιστα αντιπάθεια προς τον βασιλιά Γεώργιο, γιατί ο τελευταίος ήταν αγγλόφιλος και προσκολλημένος στην πολιτική της Μ. Βρετανίας.

Ο Κάιζερ κατά τη διάρκεια του πολέμου έγραψε: «[...]η πρόταση ανακωχής πρέπει να ικετευθεί από την Ελλάδα, με την προϋπόθεση ότι θα υποκύψει άνευ όρων εις την απόφαση των δυνάμεων προ της επεμβάσεώς των. Χωρίς τίποτε άλλο, η Ελλάδα να ανακαλέσει τα στρατεύματά της από την Κρήτη και να δεχθεί την αυτονομία της νήσου [...]».

Η ελληνική κυβέρνηση αναγκάστηκε από τις Μεγάλες Δυνάμεις να ανακαλέσει τον συνταγματάρχη Βάσσο από την Κρήτη και να συνθηκολογήσει με την οθωμανική Τουρκία. Οι Τούρκοι κράτησαν για λίγο τα εδάφη που κατέλαβαν μέχρι και στις 22 Νοεμβρίου / 4 Δεκεμβρίου 1897, αλλά μετά από παρέμβαση των Μεγάλων Δυνάμεων υποχρεώθηκαν να επανέλθουν σχεδόν στα προηγούμενα σύνορα. Η ήττα σε αυτόν τον απερίσκεπτο πόλεμο επηρέασε την εικόνα του διαδόχου Κωνσταντίνου στον κόσμο. Ο νεαρός και άπειρος αρχιστράτηγος υπήρξε διστακτικός και οι διαταγές του καθυστερούσαν ή δεν έφταναν στον προορισμό τους. Αλλά μεγάλο μερίδιο ευθύνης είχαν η υποχωρητική διάθεση του μεράρχου Μακρή, οι υποχωρήσεις της ταξιαρχίας Μαστραπά και λιγότερο του μεράρχου Μαυρομιχάλη.

Η Ελλάδα μετά την ανακωχή τέθηκε κάτω από διεθνή οικονομικό έλεγχο και υπέστη οικονομικές επιπτώσεις, με την επιβολή μέτρων προς όφελος πιστωτών της χώρας και ιδίως Γερμανών ομολογιούχων. Συμφωνήθηκε και εγκαταστάθηκε στην Αθήνα μια εξαμελής «Διεθνής Οικονομική Επιτροπή» που αργότερα μετονομάστηκε σε «Διεθνή Οικονομικό Έλεγχο 1898» που παρέμεινε σε ισχύ από το 1898 μέχρι το 1978, δηλαδή επί 80 χρόνια!

Η συμφωνία με τους πιστωτές προέβλεπε τα εξής:

1. Χορήγηση δανείου πολεμικών επανορθώσεων και του «οικονομικού δανείου» ύψους 151,3 εκατ. φράγκων, από τις Μεγάλες Δυνάμεις στην Ελλάδα με προορισμό την καταβολή στην Οθωμανική Αυτοκρατορία αποζημιώσεων ύψους 93,9 εκατ. φράγκων, την κάλυψη του υφιστάμενου κρατικού χρέους ύψους 31,4 εκατ. φράγκων, του ελλείμματος του ελληνικού δημοσίου για το έτος 1897 ύψους 22,5 εκατ. φράγκων και τις δαπάνες έκδοσης του δανείου ύψους 3,5 εκατ. Φράγκων.
2. Υποθήκευση φορολογικών εσόδων ώστε να εξασφαλισθεί η αποπληρωμή των δανείων (τα έσοδα των μονοπωλίων αλατιού, πετρελαίου, σπίρτων, τραπουλόχαρτων, τσιγαρόχαρτων, ο φόρος καπνού, τα τέλη χαρτοσήμου, οι δασμοί του τελωνείου Πειραιά και οι δασμοί της σμύριδας Νάξου για την οποία ίσχυε κρατικό μονοπώλιο).
3. Αναδιάρθρωση του χρέους.

Ευτυχώς, ο πόλεμος του 1897, χάρη στις πιέσεις της Ρωσίας προς τον σουλτάνο, δεν είχε τελικά σοβαρές εδαφικές συνέπειες, εκτός από μικρές μεταβολές στη συνοριακή γραμμή. Τη συμφωνία ειρήνευσης με την Τουρκία διαπραγματεύθηκε με επιτυχία ο Αλ. Ζαΐμης. Ο Δ. Ράλλης ανέλαβε για λίγο πρωθυπουργός, μετά διορισμό του από τον βασιλιά Γεώργιο, χωρίς καν να έχει παραιτηθεί προηγουμένως ο Δηλιγιάννης, και στη Βουλή κατηγόρησε τους κερδοσκόπους που ζημίωναν την Ελλάδα.

Εικόνα 1.2.

Ο Δημ. Ράλλης που ως αρχηγός κόμματος πίεζε να επιτεθεί η Ελλάδα στην Τουρκία το 1897.

Ο νέος πρωθυπουργός Δ. Ράλλης εκτόξευσε από του βήματος της Βουλής τα κατηγορώ του: «[...]οι ομολογιούχοι προσεδώκουν το άμεσον κέρδος εκ της υψώσεως των ελληνικών χρεωγράφων κατόπιν επιβολής του ελέγχου. Επρόκειτο περί νέας κερδοσκοπίας εις βάρος ημών, και δυστυχώς και αι κυβερνήσεις, ωθούμεναι παρά ιδιωτών, όταν ούτοι είναι ισχυροί, γίνονται τα όργανα τοιούτων κερδοσκοπιών».

Σχόλιο: Κάτι θυμίζει στους Έλληνες του 2014 η φράση αυτή του Δ. Ράλλη, διότι ανάλογα φαινόμενα επαναλαμβάνονται και σήμερα με τους πιστωτές της χώρας. Οι κυβερνήσεις των ευρωπαϊκών κρατών εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από οικονομικούς παράγοντες και δανειστές και δεν έχουν ελευθερία κινήσεων.

Η κυβέρνηση Ράλλη δεν έτυχε της εμπιστοσύνης της Βουλής και η προεδρία της κυβερνήσεως ανατέθηκε στον λιγόλογο και μετριοπαθή πολιτικό Αλ. Ζαΐμη που πήρε την εμπιστοσύνη της Βουλής και σχημάτισε κυβέρνηση.

Την κυβέρνησή του αποτελούσαν οι εξής : Αλέξανδρος Ζαΐμης πρωθυπουργός και υπουργός των Εξωτερικών. Υπουργοί: Κ. Σμολένσκης των Στρατιωτικών, Στέφ. Στρέιτ των Οικονομικών, Γ. Κόρπας των Εσωτερικών, Ανδρέας Παναγιωτόπουλος, Παιδείας, Αλοΐσιος Τόμαν της Δικαιοσύνης και Κ. Χατζηκυριάκος των Ναυτικών (αντιπλοίαρχος).

Το σπουδαίο ήταν ότι δέκα μήνες μετά ακολούθησε η οριστικοποίηση της αυτονομίας της Κρήτης. Ύπατος αρμοστής ορίστηκε ο πρίγκιπας Γεώργιος, αδελφός του διαδόχου Κωνσταντίνου. Στις εκλογές της 7^{ης} Φεβρουαρίου 1899 πλειοψήφησε ο Κερκυραίος Γ. Θεοτόκης με 131 βουλευτές, ενώ οι λοιποί βουλευτές ήταν 37 του Δηλιγιάννη, 28 του Ζαΐμη, 4 του Καραπάνου και 34 ανεξάρτητοι (Για την αυτονομία της Κρήτης βλ. παρακάτω ειδικό κεφάλαιο).